

Danijela Tamše

Karmen Medica in Goran Lukič: Migrantski circulus vitiosus. Delovne in življenjske razmere migrantov v Sloveniji. Koper: Univerzitetna založba Annales, 2011. 146 strani (ISBN 978-961-6732-32-1), 17 EUR

Circulus vitiosus: v filozofiji krožni argument, v družbenih vedah spirala navzdol. Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika začarani krog. Avtorja dela nikjer ne dasta vedeti, v katerem pomenu uporabljata termin, a zdi se, da se na eni strani naslanjata na slovarsko definicijo, na drugi pa položaj migrantskih delavcev v Sloveniji vidita kot poglobljajočo se spiralo revščine in bede, nemoči in podrejenosti, ki se bo poglobljala, dokler ne bo prišlo do posega zunanjega, najraje avtorjev samih.

Delo bolj kot na karkoli drugega spominja na birokratizirano poročilo za neki projekt, ki ga je pač bilo treba napisati, da bi zadostili razpisnim pogojem. In to tudi drži: kar imamo pred sabo, je v knjigo vezano, nekoliko razširjeno zaključno poročilo študije »Delovne in življenjske razmere delavcev migrantov v Sloveniji«, ki jo je naročilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, za izvedbo je poskrbelo Znanstveno raziskovalno središče Koper, Goran Lukič, sicer zaposlen na Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije, pa je v okviru projekta sodeloval pri raziskavi (poročilo za projekt je bilo napisano 25. marca 2011, dostopno je na spletni strani omenjenega ministrstva). Te informacije nam lahko nekoliko pojasnijo, s kakšnim besedilom se v resnici soočamo.

S tem morda postane tudi nekoliko jasneje, zakaj na stošestinštiridesetih straneh niti enkrat ni omenjen potencial samoorganiziranja, ki so ga migrantski delavci v preteklih letih večkrat pokazali in udeležili in ki je pomembno zaznamoval boj za njihove pravice: zakaj ni govora o uporih na delovnih mestih in znotraj delavskih domov ter na ulicah, kjer so delavci migranti vse do izгона velikega dela njih pomembno oblikovali javni politični prostor? Zdi se, da se mogoči vzrok za izpuščanje tega angažmaja skriva v dejstvu, da je financer projekta (torej ministrstvo) del državnega aparata, ki skrbi za zapiranje meja in ki z vizumskim režimom delavce potiska v položaj odvisnosti. Povsem verjetno je, da financer ni hotel slišati slabih ocen na svoj račun in da so delavci vzeli stvari v svoje roke. Zato se sprašujemo, ali ni morda to v knjižni obliki izdano poročilo samo del *circulusa vitiosus*, tj. poglobljajoče se spirale izkoriščanja migrantske delovne sile: z zamenjavo vzrokov in posledic briše resnične probleme, ki s tem, tudi če jih še vedno vidimo, postanejo nerešljivi. S takšnim pristopom se spirala gotovo ne bo presekala.

Osnovna metodologija, ki so jo raziskovalci pri projektu uporabili, je skladna z institucionalnimi pričakovanji: primerjava zakonodaj, predpisov, uredb. Seveda je to nekaj, kar nesporno potrebujemo, a moramo znati uporabljati s senzibilnostjo najspretnjših metodologov in razumeti v kontekstu teorij, ki govorijo o avtonomiji migracij (poveden je seznam literature, v katerem ni niti enega dela, ki bi se ukvarjalo s potencialom, ki ga imajo migranti za transformacije, ali pa opisovalo subverzivne prakse – kot da bi avtorja ne bila seznanjena z vsemi besedili, ki so bila izdana na to temo), da ne bi migrantov, ki jih ta dokumentacija zadeva, objektivirali in iz njih naredili nemočne žrtve višjih sil. To Medici in Lukiču ni uspelo. Študija sicer vsebuje rezultate terenskega dela, katerega kvaliteta in transformativen značaj pa sta vprašljiva: popisovanje življenjskih razmer, da bi na koncu nastal »Pravilnik o določitvi minimalnih standardov za nastanitev tujcev, ki so zaposleni ali delajo v Republiki Sloveniji« (priloga na koncu knjige), je zaman, če so delavci zavoljo vizumskega režima od začetka potisnjeni v razmerje neenakomerne porazdelitve moči med delavcem in delodajalcem. Sprejetje takšnega pravilnika lahko kvečjemu pozlati kletke, ki so zaradi radikalnega upada števila migrantskih delavcev v zadnjih letih tako ali tako postale prostornejše, ne bo pa prekinilo razmerja, v katerem delavci nimajo svobode

izbire, tudi pri namestitvi ne. Namesto da bi premišljala o načinih upora proti politikam nadzora in izkoriščanja, kot so v teh letih počeli delavci, Medica in Lukič ostaneta pri moraliziranju o nepoštenih delodajalcih, ki se okoriščajo ne le z delavci, ampak povrh vsega goljufajo še državo. Tipičen primer tega najdemo v poglavju o vzporednem trgu migracij: »Zdaj vemo, da tukaj ni šlo za nobeno zaposlitev tujcev, ampak le za prevaro organov z namenom urejanja začasnega bivanja tujcev na območju EU« (str. 67). Paradoksalno je, da je ravno urejeno dovoljenje za bivanje na območju Evropske unije cilj velikega dela delavcev migrantov, saj omogoča gibanje po celini, širjenje zaposlitvenih možnosti in iskanje boljšega. Če je mejni režim države, v katero vstopajo migranti, avtoritaren, potem je razumljivo, da bodo poiskali načine, kako jo zapustiti. Upamo, da to raziskovalcem(a) ni ušlo in da je manko te misli posledica dejstva, da to ni bil zeleni rezultat za ministrstvo.

»Push-and-pull« teorije migracij, na katerih delo temelji, so skladne z zgornjim pristopom: pod pretvezo ekonomskih zakonitosti, »nevidne roke trga«, pozabljajo na dejstvo, da so migracije pojav z mnogimi krivinami in skritimi potmi, ki ga v prvi vrsti determinirajo in spreminjajo migranti sami. Četudi delavci v t. i. državo gostiteljico pridejo iz ekonomskih razlogov, to ne pomeni, da so zgolj ekonomska bitja. In zato koncept krožnih migracij ni problematičen le, kot pišeta avtorja, ker onemogoča akumulacijo pravic iz dolgotrajnejšega bivanja, ampak tudi, ker ne upošteva njegove narave. Migranti pač niso kontejnerji delovne sile, ki jih po uporabi pošljemo »nazaj«. In tudi niso nekdo, na komer preizkušamo integracijske teorije ali kamor pošiljamo t. i. humanitarne organizacije. Sploh pa ne nekdo, ki jih proučujemo; kvečjemu lahko skupaj z njimi skozi prakse, ki temeljijo na povečevanju moči, premišljamo in gradimo prostor transformacij.

Za konec pa še nekaj o jeziku. Naloga recenziranja strokovnih in znanstvenih del primarno res ni iskanje blagozvočnosti besedila in jezikovne spretnosti pisca. A vendarle je težko spregledati vse jezikovne površnosti, ki sta jih v svojem delu pustila avtorja. Ne le da je besednjak nejasen in nekonsistenten (ni npr. jasno, kakšna, če sploh, naj bi bila razlika med terminoma »delavski dom« in »samski dom«, enako velja pri terminih »krožne migracije« in »kroženje migracij«), prav tako lahko v delu zasledimo napačno uporabo strokovnih terminov (na strani 70 se npr. podamo v kratek diskurz namesto v ekskurz) in nepotrebno podaljševanje besedila. Tako se na nekaterih mestih ponavljajo kar celi odstavki (prim. strani 35 in 70 ter 66 in 98). Napačna raba ločil in zaimkov ter nepravilno pregibanje besed pa v slabo luč ne postavi le prispevka avtorjev, temveč tudi delo založnika, ki očitno ni poskrbel za strokovni pregled besedila.